

WWW.UNI

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 7. У Сомбору 15. Априла 1869. Год. XI.

ЗЕМЉОПИС У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.

I.

Ми живимо у времену, у коме се паром вози, муњом пише и сунчаним зрацима слика. Земљ, што су на далеко, сада су се посредством паровоза, и брзоява чисто една другог приближиле. Већ у дому родитељском чујо сад дѣца наша да се разговара о Београду, Будиму, Пешти, Бечу, Паризу и Петрограду; из књига и из новина чујо се сваки дан гласови из страних земаља, и скоро у свакој отмињој кући налази се сбирка фотографисаних предѣла и вароши, а у панорама за нѣколико новчића сматрају дѣца у увеличаном виду страна и далека мѣста и градове; па напоследку многи ће између ученика наших кад одрасту као занатливе ђаци и трговци путовати по нашој отачбини и по страним земљама. Већ дакле са ове практичне точке гледишта нужно је да се ученици зарана упознаду са земљописом.

Притом, земља је наше обиталиште, она је мати и хранитељки свега што на нѣоизи живи, па с тога је такође добро и корисно упознати се с њоме и са оним што на нѣоизи бива.

Но од највеће је важности земљопис по народну школу за то, што се њиме дѣца побуђују на радозналост и пажљивост, у њму је пространо пољ за моћ посматрања, њиме се памтенѣ крѣпи, разум развија, и буди се чувствованѣ природних красота, а утврђује се љубав к роду, отачаству и човѣчашту.

Уз то јошт уображајућа и стварајућа моћ налази за себе у земљопису довољно градива, а ученѣм овога предмета изображава се и език, почем све што је дѣте видило и чуло мора своим рѣчма поново казивати.

Земљопис, као наука у којој се спаяју сва реална знања, врло је пространа наука, и по томе при свој важности пѣговой

не може се у народной школи обширно учити, него треба учинити ваљан избор, па само оно из нѣга предавати, што е по ученике наше најполезније, и што најболѣ одговара изображаваню духа нѣговога.

Ученѣ земљописа започинѣ се са познаванѣм куће сваког поединог ученика и школе, у којој се они сви заједно уче, затим од школе као од изходне тачке прелази се на суседна здања, улице и тржишта, и тако се мало по мало научи познати мѣсто у коме дѣца станую. У своме мѣсту нека се ученици упознаду са радњом и заниманѣм становника, са својом народношћу и с другим народима, којих се ту налази, и неке се науче распознавати становнике мѣстне по езику, нарѣчию, вѣри и обичајима. Ту у мѣсту свога рођеня и становања имаю се дѣца упознати са властима црквеним, грађанским и војним, са обштинским здањима и заведенијима, као што су црква, школа, обштински дом, болница и друштво радиности ако га има.

Кад су ученици своје мѣсто добро познали, научити их ваља да знаю шта е врт, ливада, нѣва, воћњак, шума, виноград; да распознаю равнице, брда и долине, изворе, потоке и баре или езера. Разговарати се ваља с ученицима о свакидашњим појавима на обзору и у ваздуху, а особито пажљивим их ваља учинити на то: гдѣ се сунце рађа, и гдѣ седа у пролеће, у лето, есен и зиму, и какав уплив има оно на дужину и краткоћу дана, на топлоту и на хладноћу и на живот растиньски.

Са околине прелази се на познаванѣ жупаније, у којој стануемо, па од туда на околне жупаније и округе, и на познаванѣ свога отачаства. Познаванѣ мѣста, која су ученици већ видели, служи за темелъ при познаваню околних предѣла, и цѣле отачбине. Стране землѣ тек онда се могу са добрим успѣхом предузети, кад смо најпре знања о отачбини себи набавили. По томе дакле познаванѣ отачаства има служити за темелъ и за изходну тачку свом осталом знању из земљописа.

При предаваню предмета из земљописа учитељ ваља да одабере само оно што е нужно, важно и значајно, а нека се брижљиво чува од кобкаквих ситница и незнатности. У колико е држава која нама ближа и по нас важнија, у толико се о њој тачније и подпунније учити има; а што е од нас даљ и што слабо уплива има на грађански, вѣрозаконски и народни живот нашега народа, о томе или нетреба ништа говорити, или ваља само у кратко споменути, клонећи се сваке обширности и подробности.

Земљопис треба да учитељ предае живо и са одушевљењем. Сама гола имена мјеста и броева нису кадра дјци земљопис омилиити; напротив ако учитељ буде у станю дјци живо и карактеритично описивати живот и занимањ народа, предјле градове и знаменитости, што се у њима налазе са историчним цртама славних догађаја и с дјлима најважњих мужева, кои су ту живили и общте благо подпомагали, са трговином, занатима и вештинама што у мјстима тима цвѣтају; то ће се дјци наука омилиити па ће е радо слушати и добро схватити.

О начину, коим се земљопис у народној школи учи говорићемо у идућем броју.

Б А Н А Т

(Нјколко лекција за ученике III. разреда).

У старо време називаху се „Банатом“ оне покраине Угарске, над којима су Банови управљали и које су не стално него тек за време круни Угарској подчинјне биле. Тако е Мачва у Србији носила име Баната Мачванског. Тако е био Банат Северински, Банат Тамишки и т. д.

Под именом Тамишварског или Тамишког Баната разумева се онај део краљвине Угарске што се налази између Дунава, Тисе, Мориша и Ердеља. Тај е предјл пре долазка Мађара припадао Бугарској а после тога Угарској држави. Деспот Србски Ђурађ Бранковић I. нећак и наслјдник високог Стефана сина Кнез-Лазаровог, по уговору с угарским краљем Сигусмундом у замену за Београд добие у властелинство 16 великих господштина у Угарској, које се простираху по Срему, Бачкој, Банату, и далј преко Мориша чак до Токая, Мукачева и Сатмара. Јован Хунядия (Сибинянин Јанко) Губернатор Угарски сазиде тврђаву Тамишварску, а син њгов краљ Матия повјери управу Баната славном јунаку Србском Кнезу Павлу Бранковићу, који добие наслов жупана тамешкога. Овај велики и храбри јунак Србски много е пута славно и побјдоносно противу Турака војвао и еданпут их е чак до града Крушевца вијо, па том приликом на позив њгов пресели се до 50,000 Србаља у Банат, који се населе у предјлу око Вршца, Темишвара, и Липова. Од тога времена Срби су

становали у Банату, куда их се све више досељивало у време кад је Турчин по Ресави и у осталим источним деловима Србије беснио. — Године 1552. Турци освоје Тамишвар а с њим и цео Банат, и тада се многи Срби преселе преко Мориша у Јенополџ. Тек године 1716 пође за руком Принцу Евгенију да Тамишвар од Турака задобије, а на миру Пожарсвачком године 1718. уговорено буде, да сав Банат под власт нашега цара подпадне. С' тога што је Банат са 20 и нѣколико година дуже под Турцима остао био него Бачка (која је 1697 коначно од Турака очишћена), зову се и данас Турска Канџижа и Турски Бечей две банатске варошице уз Тису, за разликовати их од Србске Канџиже и Србскога Бечеја, што су у Бачкој.

Пошто се Банат од Турака очисти управљали су у њму Србски капетани и Обр Кнезови, кои стаяху под граничарском военом командом што је у Тамишвару сџдиште своје имала. У то време становали су у средњем и западном Банату као старосџдиоци Срби а у источном делу Баната живили су Романи. Других народа тада у Банату било није.

После Пожарсвачког мира многи се Срби из преко-моришког предџла у Банат досељивати стану, а особито између године 1735. и 1752. из Великоварадског, Јенопольског и Ђулинског предџла сви се Срби разселе и нѣки од њих отиду у даљну Русију, а већи део настани се у Банату и то понављаше у садашњем Кикиндском Дистрикту и у жупанији Торонталској, куда су се у исто време и из Бачког Потисја многи Срби преселили.

Године 1751 за владе краљице Марие Терезије постављен буде Банат у провинцијално стањ и дође под управу ц. кр. земаљске коморске администрације у Тамишвару, Президент ове управе Мерци за добро нађе населјивати у Банат Нѣмце са Райне и Мозла па и саме Французе и Талијанце, кои се на скоро ту пошљмчише. Јошт на нѣколико година пред тим досели су се у Банат Бугари; такође у разна времена досељивали су се овамо из Ердџа многи Романи, а на свршетку прошлог и у почетку садашњег столећа доселили су се из Угарске и многи Мађари. Тако је постала у Банату смеша од различитих народа, кои едан уз другога мирно станую држећи се сваки своје народности и својих обичаја.

Докле је Банат стаяо под војничком и под коморском управом, поделџн је био на 10 округа, и то су били: темишварски, бечкеречки, чанадски, липовски, вршачки, логошки, ка-

раншебешни, мехадиски, паланачки и панчевачки. Краљица Марија Терезија првих шест округа претвори у грађанске области, које се године 1779. подјеле на жупаније торонталску, темишварску и крашовску, а остала 4 округа остану све до данашњег дана под војничком управом као саставни део војничке крајине.

Србљи су на народном Сабору год 1790. у Темишвару држаном на основу повластица својих захтевали да Банат постане засебна Србска област, али то није одобрено, него је године 1792 на Угарском земаљском сабору Банат краљевини угарској придружен и села су као коморска добра племићима у властелинство распродана.

Од године 1849 до 1861 Банат је сачињавао источни део Србске войводине. Године 1861 кад је войводина Србска Угарској утеловљена, Банат је добио опет своје пређашње устројство, и сада се као и одпре подјелом на грађански и војни Банат. У грађанском Банату има три жупаније, наиме: торонталска, темишварска и крашовска, а војни Банат састоји се из три пуковније а то су: Панчевачка, Белоцркванска и Караншебешка. Ми ћемо најпре о грађанском, па онда о војном Банату говорити.

А) ГРАЂАНСКИ БАНАТ.

Грађански Банат састоји се из три жупаније: Торонталске, Тамишградске и Крашовске.

1. ТОРОНТАЛСКА ЖУПАНИЈА.

Жупанија Торонталска граничи се од сјевера Чонградском и Чанадском жупанијом, од којих ју рјка Мориш разставља; са запада разставља ју рјка Тиса од Чонградске и Бачке жупаније и Шайкашког округа. С јужне стране до ње је Панчевачка пуковнија, а са источне Тамишградска жупанија.

Простире се на 132 П милј.

Сва жупанија сачињава једну велику непрегледну равницу, на којој ћемо бадава тражити брда и планина.

Земља је понавјише црна иловача, са врло многим прсти или црницом (humus) помешана. Песка има само ниже Бечкерек уз Тису код села Ечке. — Око Падеја и на други мјести крај Тисе видити је по веће предјеле, који су пре 50 година под водом били, а сад су изсушени, од како је Тиса у своје корито доведена, те на њима најбоља рана роди.

Поднебје е у торонталској жупанији благо и умјерено. Ваздух здрав. Положај пробитачан особито због тога што се уз њу две веће рјке налазе, а средином прокопан е Бегеј, по коме лађе и сплавови иду. Реке су: Тиса која ступа на границу ове жупаније код Сегедина и протиче уз њу удужину све до утока свога у Дунав. Уз њу су недавно подигнути у жупанији овој велики насипи (долме), кои плодносне земљ банатске од поплаве чувају.

Мориш долази из Ерделя и разстављајући жупанију ову од Чанадске и Чонградске више Новог Сегедина у Тису утиче. — Велика скела за прелаз у Мађарску е код Чанада.

Тамиш из Тамишградске жупаније код села Мађедоније улази у ову жупанију, има више грана између којих се налазе лепи острови с гањима и ливадама. Код Панчева утиче у Дунаво. Брзава малена рјчице, која у Тамиш утиче.

Бегеј. То е и рјка и канал овај има у дужину 33 милј и пролази кроз све три Банатске жупаније. Више Тамишграда само се на сплавови дрва и каменј по Бегеју вуку, а одатле иду по њму и лађе. Бегеј пролази кроз Бечкерек и ниже Арадца улази у Тису.

Торонталска е жупанија најбогатја, на рани у цјлој Угарској и у свој царевини овој. С тога се она с пуним правом назива житницом Угарском. Разноврстне ране толико овде роди, да се сврх намирене домаће потребе сваке године више од два и по милиона пожунских мерова на страну извезе.

Земља е овдашња дуго без сваког ђубренија род давала, али сада јо већ ваља ђубрити, ако хоћемо, да скорим неослаби. — Највише роди у Торонталу чисте пшенице, која е под именом банатске позната, и на свима пјацама најболј се плаћа. Такође много роди овдј зоби и кукуруза. Репац е најболји и највише се овдј сеје. — Око дувана раде мађарски вртари (кертизи), а дуван се тај под именом сегединскога продаје. — На дрвима трпи ова жупанија доста оскудице, ер само се покрај Мориша лепих шума налази, а уз Тису само има врбака. — Винова лоза може пртити али е вино слабо и непостояно.

Срби имају много лјпе рогате стоке и оваца, и мале алватрене коњ; најболј коњ држе Башаиђани. — Нјмци имају врло добре и велике коњ.

После изгнанја Турака заостали су овде као старосјдиоци Баната Срби, а на скоро затим из предјла Великоварадског, из Јелопоља, из Ђулинског поля, и у обште са оне стране Мо-

риша преселили су се овамо као у Србску земљу много тисућа Србских породица, и населили ову жупанију и у њој дични в.-кикински Дистрикт. — После тога насељивани су овамо Романи, Немци, Словаци, Мађари и Французи.

Број жителя износи околo 360,000 душе. Од ових има 150,000 Србаља Православне вере; 2,000 Срба римске вере, кои се овде Шокцима, гдѣшто и Бунѣвцима зову — 12,000 Бугара; 4 хиљаде словака; 50,000 романа; 52,000 мађара; 90,000 Нѣмаца; и 4,000 француза, кои сада понајвише већ нѣмачки говоре.

По вѣроисповѣди: Срби и Романи су православне вѣре и има их на 200,000 душа. — Мађари, Нѣмци, и Бугари су римске вѣре и има их на 150,000 душа. Словаци су еванџеличко-лутеранске вѣре, а међу Мађарима има 3,000 калвина. — Евреја има такође близо 3000 душа.

Срби Православне вѣре у црквеном обзиру подпадају под Темишварског, а Романи од 1864 год. под Арадског Владику. — Римљани стоје под управом Чанадског Епископа, кои у Темишвару станује.

Становници ове богате и плодне жупаније баве се понајвише са земљедѣлством. — Занатлија има мало, а међу овима још мањ Србаља. У Новом Сегедину праве се најболѣ, најяче и највеће лађе у цѣлој Угарској. — Најзнатнија је по житарску трговину пияца Турско-Бечейска.

Желѣзница пружа се кроз ову жупанију од Новог Сегедина преко Сирига, Мокрина и Велике Кикинде к Темишвару, а одатле пружа се кроз темишварску жупанију преко Вршца и кроз војну границу преко Бѣле цркве до Базяша на Дунаву.

Ми ћемо сада сматрати у овој жупанији најпре најзнатнија мѣста која непосредно жупанији подпадају, па онда обашка кр. слободни Кикински Дистрикт Србски.

У Жупанији Торонталској, знатна су мѣста:

ВЕЛИКИ БЕЧКЕРЕК, врло лѣпа варош на Бегею, са 18,000 жителя, од коих су 12,000 Срби, а остали Нѣмци. Има две парохиялне православне цркве, од коих саборна посвећена је Успенију Богородице, а друга у предградију Градној Улици слави Ваведеније, и зове се манастир, ер је по преданоу, негда ту манастир био. Ту је столице жупаније. До 1842 год. постојала је овдѣ Србска приватна мала гимназија, која је и нешто закладе имала, но те године заведене буде варошка гимназија, у којој свештеници римокатолички реда пиаристан-

ског науке предаю. — У Бечкерекy има римокатоличка главна школа, а Срби имаю само једну двокласну мушку, једну основну женску, и две основне једнокласне школе, од коих је једна у Предградиу Опову, а друга у Градној Улици.

(наставиће се).

СВИЛОДЂЛСТВО.

Свила се добија од свилене лептирице, која се рани дудовим лишћем.

Наша отачбина, — а особито јужни нњн део у коме наш народ стануе — исто је тако удесна за свилодџлство као што је Италија и Французка, па ипак се јошт за сада код нас врло мало људи с њиме занима, а добро би било кад би се у свакој особито учитељској, занатлиској и земљдџлској кући жене и дџца са овим користним послом сваке године брижљиво забављали. Радња око свилених буба бива у пролеће и то баш у оно доба кад се у пољу скоро никакав посао не ради. Сва та радња трае околу шест недеља и може се уз домаће послове обављати. Из једног лота семена добити се може 30 до 50 фунти чаура (галета), а ове се могу продати барем за толико форинти, те тако уз незнатан труд и посао свако челяде у кући може за шест недеља 30—50 форинти готова новца заслужити и то баш у оно доба године кад је новаца у селячким кућама понајманџ. Старци, старице, дџвојке, и дџца па и сама она слабачка и недужна челяд што за други никакав посао нису, могу се на овај посао употребити а за радњу ту нетреба скоро никаква трошка, само се постарати ваља да имамо доста дудових дрвећа и дудовог шипрага.

Дудови. За раненџ свилених буба нуждно нам је на сваки лот семена 10 великих или 50 ониских дудових дрва, или умџесто њих довољно дудовог шипрага. Дудов шипраг с тога је удеснији од дрвећа, што се с њџга лишће лакше и без опасности може брати, и што је на шипрагу лишће нџжније па за младе бубе питавије и пријатније. Лишће од белог дуда много је болџ за рану свилених буба, него оно од црних дудова и од мургана, а најболџ је лишће од талијанског дуда, који се даје и на наше беле дудове прицџпити.

Дудови се на више начина могу размноживати. Најболџ се и најлакше запатити могу сџменом. Ни један комад земљџ

не доноси толико добитка, колико онај што је дудовима засађен
 ер са сваког великог дуда, кад се само у пола обере, добити
 се може за лишће по два до три фориита, а још више износи
 добитак кад сам газда тим лишћем свилене бубе рани.

За дудару најболје је узети мјесто песковито и према сун-
 цу окренуто. Врло је пробитачно такође уздуж по улицама, и
 околу куће по дворишту дудова дрва а свуд околу њива и
 винограда живу ограду од дудовога шипрага садити.

Пошто се млади дудови на стално своје мјесто преседе,
 прве три године ваља с њи лишће брати, а после тога сваке
 године може се полак лишћа обрати а друга пола оставити, и
 сваке треће године оставити ваља дрво да се одмара, то јест
 не треба лишће са њга брати.

Јутром рано док роса неспадне и на кишовитом времену
 несмје се лишће брати, ер мокро и влажно лишће бубама јак
 шкоди. Исто тако шкоди им и прашино лишће; с тога се мора
 таково брижљиво опрати и осушити па тек онда бубама да-
 вати.

За мазанје рана на дуду употребљује се дрвомаз, који се
 овако прави: Узме се кравље балеге, пепела, ситно истучене
 креде, и црног растопљеног туткала; све то помешасе заједно
 и тиме се рана замазује.

Мјесто за држанје свилених буба. У свакој здра-
 вой и чистој соби која се може грести, могу се и свилене бу-
 бе држати. У соби гдје се свилене бубе држе није слободно
 пушити, нити у тим собама смје когод спавати и задуго задр-
 жавати се, ер човјчин задај бубама шкоди.

Соба у којој се свилене бубе држе треба да је барем
 девет стопа висока, сува а не влажна, чиста и мрачна, уз то
 има бити удаљена од сваког смрада, прашине и јаког мириса
 Кад је ладно време треба пећ заложити. На прозорима треба
 да су капци и угасите густе завјесе, ер свјетлост бубама не-
 прија.

Лишће се држи у ковчезима и треба га с почетка по ма-
 ње, а после 20 дана, сваки дан до 4 центе на онолико буба
 колико се обично из једног лота семена излеже.

За држанје свилених буба нуждне су нам још лесе или
 кревети и скеле. Лесе имају оплату дрвену а преплету се јаким
 канапом; оне треба да су три до четири стопе дугачке а две
 и по стопе широке. Свилођљци праве ове лесе преко зиме
 и треба да сваки барем једну стотину леса за своју потребу

приправи, па да их често меня и по њима чист папир простире а нечистоћу испод буба нека брижљиво износи и њоме ду- дове гнои. — Скеле тако валя од дрвета склопити да се лесе лако могу по њима намѣстити.

Леженѣ свилених буба. Сѣме свил. буба малено е као проя, изгледа пепелясто и прелива се у плаву бою. Оно е сѣме добро, што на плесан неудару, у вину потоне, и што е лепко и чисто кад се између ноктију стгњчи.

Кад пупови на дуловима наедре и развијати се почну, онда треба да се свилене бубе из сѣмена легу, а то бива овако: Узме се нѣколико сита и по њима се изнутра простре папир а по папиру поспе се сѣме од свилених буба, и сито се по- крие да прах и пауци до нѣга недопру, па се онда остави на мѣсту гдѣ е суво, и куда дим недопире. Што сѣме у сити пли- ће стои, тим ће се пре и едначије бубе лећи. Топлота нека е прва 4. дана од 15 степени на реомировой топлотѣри; од че- твртого нека се топлота пенѣ сваки дан с едним степеном ви- ше. Ко нема топлотѣре, тај нека собу свакидан подеднако и умѣрено ложи, али онда нека е сито први дан на патосу, од четвртого дана нека е на столу или на орману што се извла- чи, а осми дан на дугачком орману, ризници или на полици. Кад сѣме побѣли знак е да ће се бубе скоро излећи, а то обично бива у десети дан.

Чим се првићи почну лећи, узети треба свитак папира, пак га с два края малко заврнути, да се лакше подићи може; на папиру том избоду се иглом ямице, пак се поспе по њму лишће и метне се лагано у сито на слеме. Како се кои првићи излеже, а он одма тражи себи рану и зарад нѣ се провуче кроз ямицу на папир и почне лишће ести. Кад се доста црви- ћа на лишће попне, онда се полагаано узима лист по лист с првићем заедно и преносисе на кревет, по ком е такође папир прострт. Овај кревет, на кои се помеђу бубе што се први дан излегу забилѣжи се са знаком I, и метне се на дољни кат скеле; бубе што се други дан излегу поређаю се на дру- ги кревет, кои се углави на сред скеле и означи са II; а оне што се трећи дан излегу долазе на најгорњи кат са знаком III. Сѣме, које се за три дана неизлеже, има се бацити.

(наставиће се)

ПОЗИВ НАРОДНИМ УЧИТЕЉМ,

Предлог учитељски на предстојећи народни Сабор имао би даљ у себи садржати још и ове тачке:

8. Да се од сада на народне Саборе наше шаљу заступници учитељског staleжа, као што се шаљу и заступници свештеничког staleжа, и по томе да барем из сваке епархије по бдан од учитеља изабрани учитељ школу и интересе учитељске на сабору заступа. Осим тога, да се за врховног инспектора и за епархијалне школске надзорнике и референте постављају они мужеви, који су као учитељи народни служили и у томе звању себи заслуге стекли, који су педагогично образованѣ своје како у школи тако и на пољу књижевности наше вишегодишњом радњом својом засведочили, који дакле знају шта је школа и кроз познају станѣ учитељско, па у којима сви поштени учитељи имају поверења. Такође желимо а и право је, да учитељскошколска секција при конзисторима обашка постоји и да у њој уз епархијалног архиепископа подпредседничку столицу заузима епархијални директор који је у једно и референт школски, а да засѣдавају осим два духовна, и два почастна мирска члана, један и четири учитеља са правом решавајућег гласа, а ти учитељски заступници да се бирају поверењем свију у епархији тој служећих учитеља, но притом да се при изборима на то пази, како би ови наши заступници у самом мјесту, где је конзисторија, или у оближњој околини становали, и да им се путни трошак и дневнице кад у засѣданије дају.

9. Да се од сада сваке године у један одређени дан у сваком предѣлу обашка областне учитељске скупштине држе. За те скупштине најсгоднији би дан био светли четвртак, кад би се сви Бачки учитељи у Сивцу или у Кули, банатски у Кикинди или у Меленци, Сремски и Славонски у Шиду или у Винковцима, а они из Будимске дијецезе у Сечую искупили и о школи и учитељским пословима, као и о потребама и тежбама својга staleжа братски искрено посавѣтовавши се, своја закључења као предлоге митрополитском црквено школ. савѣту а по потреби и народном Сабору, кр. Министарству, или овде у Славонији и Хрватској кр. намѣстничком вѣћу подносили.

9. Да се од дијаконa и богословаца који препарандију свршили нису, учитељске штације одузму и у будуће да се дијакони за учитељ не постављају. Тко хоће да буде свештеник

некав се мане силом учительства и нек неотима совршеним предуготовником најбоља учитељска мјеста. Док су честити учители без богословие могле постати свештеници и парохие добити, дотле нека е просто што су и ђакони уживали наша учитељска ухлебљена, ал сада кад ни едан учитель, кои богословию слушао ние, неприма се више у чин свештенички, право е да се богословци и дјакони учительства и учитељских ухлебљена сасвим окану.

11. Позивајући се на мой предлог, ког сам у бр. 21. школ. Листа год. 1867 обнародовао повторително вам, мила браћо и другови, свойски препоручуем, да предлог тај поново прочитате и да га на састанцима вашим у претрес узмете и на основу саветованя нашег у колико е могуће еднок предлог о пензионираниу учителя и учитељских сирота да сачините и народном сабору на потврђенѣ поднесете.

Гореспоменутом мом предлогу додаем овдѣ јошт и то: да би ваяло да сваки сада служећи учитель одма за четири године дана исплати све оне улоге, које би за време досадашњег службованя свога а при садашњој плати уложио био, те тако да се ми у служби находећи се учители са осталом браћом изравнамо, и да у своје време, кад буде по реду, ми, наше удовице и наше сироте, участници пензије постанемо. За примѣр цѣлом братству стављам овде самога себе. Ја сам провео у учитељском званію до данас 28 година. Плата ми е сада 300 фр. од које би по гласу мога предлога имао 2% у пензионални фонд уложити, то чини 168 фр. а. вр. Ја би дакле морао осим што уложим четвртину од мое плате за идућу прву годину, морао се обвезати да ћу горњу своту од 168 фр. за четири године у тримјесечним ратама, сваког кварта по 10 фр. 50 нов. а. вр. у пензиони фонд улагати, и јошт обашка 2% на садашњу мою плату сваке године редовно давати. Тако и на тај начин морали би и сви други учители по годинама службе прилоге уносити, и тим еднако право на пензију получитьи.

У Острову.

Стефан Карановић, учитель.

УСПОМЕНА СВ. КИРИЛА.

Просвѣтителя Славянског.

Између светковина, што су 14. фебруара ове године по знатним славянским градовима у спомен хиљадугодишњице про-

свѣтителя нашег св. Кирила држане, найзнатниѣ е она што е тога дана у Петрограду држана.

У дивном храму преподобнога Исакија започета е тога дана у 10 сати пред подне служба Божия, на којој у предњѣм дѣлу храма од славянског добротворног одбора призвана отлична лица, а у осталом храму непрегледна множина народа присутствоваше. Застава св. Кирила и Methodia подигнута е била на десно од амвона и код нѣ е стаяо народни трудолюбиви списатель слѣпац Ширияев, кои е ту заставу и направити дао. Литургию сдужио е епископ Паладиѣ а проповѣдао е ректор духовне академие протоіерей Янишев. У тој својој проповѣди навео е он, да се успомена просвѣтителя славянских досада зато ниѣ свечано славила што уотмѣном общинству небиаше ни правога славянског осећаня, ни любви к православию. Он е у красной тој бесѣди живо доказивао да православна црква неодолеуе себе од живота народног ни од науке, и да е она у станю успоред са науком подпомагати развианѣ и напредованѣ народа у просвѣти, и у свима врлинама. После службе држан е свечани „Молбан“ св. Кирилу, и то с таквом свечаношћу какву досада јошт ниѣ видила саборна Исакијева црква. Три митрополита, три архиепископа и до 30 свештеника служише ову богомољу, која представляше свечано позорѣ достойно хилядугодишњице великог просвѣтителя Славянског.

Из саборне цркве ишло се у дворану придворне пѣвачке капеле, гдѣ е држан духовни концерт у славу просвѣтителя Славянског. Ту у свечано руво обучени подпуни хор пѣваца изредно појаше црквене пѣсме по старинском напѣву грчком, србском, болгарском, киевском, „столповом“ и тако званом простом. Особити утисак на раздрагане слушаоце учинио е: велики прокимен: „Не отврати лица твоего“ „Отче наш и велико славословие, — по композицији Д. С. Бортыанскога.

У вече држана е сѣдница „славянског благотворителног общества“ под предсѣдаванѣм А. О. Хильфердинга на којој е установљена премия кириловска са 500 руб. зарад поштрениа младих люди к изучаваню славянства. Прве теме за дѣла с којима ће се моћи натѣцати за премию Кириловску до 1. Окт. 1870 године есу ове: Исторички расказ о три прва покушаня уединеня славянских народа (850 — 1025). Велика Моравия у време Рагислава и Светоплука, и Польска у време Болеслава Храброга. У списима има се пажња обратити на проповѣд ва-

сѣлѣнског христіанства у тим земляма и на преврат к латинству, кога произведе Войтѣх архиепископ пражки.

Осим других пожртвованя том приликом на просвѣтне цѣли учинѣних установљено є том приликом, да се сваке године 11. Мая као на празник св. Кирила и Методия купе прилози на подпомаганѣ народних школа русеких.

Напоследку предсѣдник Хильфердинг саобшти занимљиве податке из последнѣг свог путованя по Македоніи до набрежия рѣке Брегалнице гдѣ проповѣдаху нѣгда просвѣтителѣ Славянски, и прочита одломке из бугарског рукописа, ког є у оном предѣлу нашао.

Школске вѣсти.

СВЕУЧИЛИШТЕ У ЗАГРЕБУ. Давнаша жеља Хрвата и Срба испунила се. Нѣгово величаство премилостиви цар и краљ наш потврдио є основанѣ свеучилишта југославянског у Загребу, коє ће се свеучилиштем Франѣ Јосипа звати. — Ово є прва велика школе међу јужним славјанима у овој држави.

ЗЕМЉДѢЛСКА ШКОЛА У КИКИНДИ. По жељи наших банатских дистрикћана чуємо, да є в. министарство наредило, да тамошня нѣмачка реалка, — коју Срби за туђинце и за понѣиченѣ свое дѣце за времена войводства Србског основаше, — ове године укине, и фонд нѣи на издржананѣ земљдѣлске школе да се употреби. Надамо се да ће родољубиво поглаварство и представништво Дистрикћско својски настајти да се у тој земљдѣлској школи земљдѣлске науке на Србском ѣзику уче, да се у нѣој и у нѣном вештбалишту православи празници светкую, или другчє, да завод тај постане прави сѣмеништем не само материјалног благостаня, него и црквено народне свѣсти и просвѣте доброг нашег, али јакѣ запуштеног и занемареног народа у Банату. Желити би било, да се и у Банатској и Сремској граници, у Баталиову Шайкашком, у Сентомашу, и у Сомбору србске земљдѣлске школе што скорєе оснуо.

ЗАВОД ЗА ПОПРАВЉАНѢ. Министар правде у Србији наредио є да се од сада сви малолѣтни кривци, кои се на затвор одсуђују, имаю довести у завод за поправљанѣ, гдѣ ће се закону Божиєм и поштеноу учити и васпитавати да по издржаню затвора честити и ваяни люди постану. Завод за поправљанѣ бити ће у Топчидеру.

ПРИЛОЗИ НА ФОНД ШК. Л. ОД ЧИТАТЕЉА КЊИГЕ „СРБСКА ЦРКВА. У броју 4. назначена сума износила 33 фр. 99 нов. а. вр. Од тога времена приложили су: 16. Госп. Стеван Болманац пар. у Неузини 1 фр. — 17. Госп. Лазар Азуцки пар. у Н.-Бечєу 1 фр. — 18. Госп. Светозар Поповић пар. у Бачинци 1 фр. — 19. Госп. Михаил Стефановић пар. Керски 1 фр. — 20. Госп. Теофан Поповић свештеник и учитель у Шибенику за прислату по захтеваню одавде књигу 1 фр. Свега : 38 фр. 99 нов а, вр.

WWW.UNILIBRARY.ORG

ПРИЛОЗИ НА ФОНД ШКОЛ. ЛИСТА. У Кузмину о св. Сава
 рложише на Фонд Шк. Листа: Г.Г. Любомир Руњанин парох 1 фр.
 М. Вукшировић п. кр, поручик 40 нов. А Филиповић трг. 40 новч.
 Илија Пантелић уч. 50 нов. М. Радојчић уч. спомоћник 25 нов, и из
 тасај пало е 45 нов. Свега 3 фр. ков е г. учитељ уредништву овом
 прислао. У Јабуки, по гласу дописа у броју шестом о. л. скупшћно е и
 послато уредништву овом на фонд школ. Листа 21 фр. а. вр. И по
 томе досада се код Уредништва школ. Листа налази свега 39 фр.
 20 нов. а. вр.

ПОКЛОНИ ШКОЛАМА И УЧИТЕЉИМА. Преч. Госп. Гедеон
 Цветић Арх. Месићки покланя Школски Лист школи Паланачкој у
 Банату, — Високоблагор Г. Марко Крестић мајор аудитор и Благо-
 пошт Г. Михаил Крестић трговац и председник земљодјелске задруге
 у Тителю предлагали су на четири примјрка од коих се едан шалћ
 на дар школи Сечуйској а едан Чепинској. — Благор, Г. Лука
 Јовановић званичник код телеграфа, школи Србској у Парцу. — Г.
 Велимир Ђукић обшт. благајник у Србобрану — школи Ловранској
 на Чепелю. Др. Павао Ивановић — школи Байској, — Г. Јован На-
 стић учитељ Србобрански — школама у Медку и у Сотину, — Г.
 Јосиф Јорговић бележник у Јабуки, школи истога мјеста већ од
 четири године дана Лист школски покланя, — Г. Наја Александровић
 родољуб из Тамишграда — учитељу фабричком Г. М. Гигићу. —
 За Г.Г. учитељ у Јарковцу и у Новом Селу плаћаю овогодишню
 предплату неколико тамошњих родољуба; за учитеља у Д. Любкови
 И. Тайшана предплата нам е послана из таса о св. савској свечано-
 сти; Родољубива обштина србска у Панчеву за два учитеља и две
 учитељице тамошњѣ 4 примјрка држи; Дар г. Симе Бакића скупите-
 ля у Вршцу шалћ се омладина Бгарској преко тамошњѣг свештеника,
 и г. Ђакоцу Н. Бечейском; дар г. Арона Илића учитеља скупитеља у
 Мартоношу шалћ се школи корњичкој у Хрватској; дар г. Петра
 Луцића учитеља Ново Бечейског и скупитеља, школи срб. у Вати;
 дар г. Арона Михайловића уч. и скупитеља Ново Садског шалћ се
 школи у Старој Молдави и учитељу руске обштине у Н. Саду; дар
 скупитеља осѣчког г. Косте Недельковића шалћ се књижици Срб.
 Школе у Осѣку.

НОВА СРБСКА НАРОДНА ШКОЛА. Честита обштина вршачка
 основала е нову србску основну школу за мушку дјцу, и за попу-
 нећѣ учитељског мјеста у нъој отворила е стечай до последњѣга Мая
 ове године. Плата е учитељска: 400 фр, а. вр. и 7 хвати дрва, кои-
 ма се ложи школа а остатак се може и на домаћу потребу учитељву
 обратити. Ми се веома радуемо, што ће се у Вршцу та нова школа
 отворити; ерискуство нас учи, да у Сомбору деца из предграћа због
 даљине станова своих од школе досада слабо у средоточну школу
 долажаху, а сада у две нове предградске школе имамо на 125 сва-
 кидашњих ученика, од коих ни десеторица неби ишли у школу да
 им ние близо и у њиновом предграћу. Досада бар нисмо имали из
 оних крава у средоточној школи нашој ни десет редовних ђака.
 — Што се тиче плате, држимо да би ваљало сасвим обашка опреде-
 лити дрварину школску од учитељске, ер она прва никако неприя-

да учителю а ова друга ест саставни део његове плате, а што е чие треба да се зна, пак ће онда само чист рачун бити, и неће се повода дати да учитељ на обштину а обштину на учитеља викати има. Наше би дакле мишње било, да браћа Вршчани одреде за сваку школу дрварину, којом ће се школске дворане ложити, а осим тога да к плати учитељвој примакну станарину и барем 4 хвата дрва.

УПРАЗНЉНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА. У Бр. 11. „Листа за нар. учитељ, што е $\frac{1}{81}$ Марта изишао, објављен е стечај за попуненје учитељских места у Малом Жаму и у Малом Гаю. Уобадва е места учевни език србски и романски. Плата е у Малом Жаму 84 фр. 30 пож. жита, 16 пож. кукуруза, 100 фунти сланине 50 фр. соли. 12 фр. свећа, 4 хвата дрва, 3 ланца земљ, $\frac{1}{2}$ ютра баште и стан. — У Малом Гаю е плата 99 фр., 16 пож. жита, 12 пож. кукуруза, 9 хвати дрва, 4 ланца земљ и стан. Молбенице за месец дана од горњег рока шалоу се ч консисторији вршачкој.

Овом приликом нека нам е у дѣлу народне школе дозвољено примѣтити, да би цѣлосходно било, кадби наше консисторие и остале школске власти доброту имале на упразнѣна учитељска места стечаеве у школски Лист шилјати. Тим би начином свим учитељима и приправницима мноого пре стечаеви ови до знания дошли. Од свое стране явили смо и опет явљемо, да ћемо све објаве тичуће се школа па тако и стечаеве бесплатно у Лист овај увршћивати.

СТЦИШ ТЕ. На новоустројену учитељску србску Стацију у Моноштору, снабдевену са годишњом платом од: 100 фр., 30 вагана жита 10 вагана кукуруза, 2 фата дрва, 6 фати сламе и слободног обиталишта, отварасе Стециште до $\frac{1}{23}$ Маја т. л., докле сви они кои желе ту Стацију получити, упућуюсе своја прошеня, снабдевена са крштеним писмом, са Сведочанствама, сврху свршени наука, сврху моралног и политичног свог владаня, као и сврху досадашњег свог занимања, и управлена на честнѣиши консисториум арадскій овамо поднеги. У Темишвару 31. Марта 1869.

Мелетій Дрегичь

дистр. Прот. и школски надзиратель темишварски.

СТЕЧАЈ. у Новомъ Бодрогу, парохіи монастирской, упразнѣно е учитељско мѣсто. — Плата е годишња 130 фор. а. вр. — 20. пожунаца жита, назиме, 4. фата сламе с којомъ се и школа ложити мора, 2 фата растови дрва и бесплатанъ станъ са баштицомъ.

Просителѣи имаю своимъ молбеницама крштено писмо, школска свидѣтелства, далѣ свидѣтелства сврху моралногъ и политичногъ владаня као и досадашњегъ занимања свогъ, прикључити и Честнѣишемъ Консисторијуму Арадскомъ до 20. Маја тек. год. средствіемъ подписаногъ поднеги.

Корнилій Живковичь, Архимандритъ Ходошкій.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.